

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2025, Cilt:14, Sayı:1, 201-226

doi: 10.28956/gbd.1501033

Gendarmerie and Coast Guard Academy

Institute of Security Sciences

Journal of Security Sciences, May 2025, Volume:14, Issue:1, 201-226

doi: 10.28956/gbd.1501033

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

İslam Devrimi Sonrası İran Sinemasında İslamileştirme: Politikalar, Pratikler ve Toplumsal Yansımalar

Islamization in Iranian Cinema after the Iranian Revolution: Policies, Practices and Social Reflections

Yazar(lar) / Writer(s)

Farnaz SARANIÄZAR, Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, farnaz.sarani.azar.1982@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8654-3468

Zakir AVŞAR, Prof.Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, zakir.avsar@hbu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1427-127X

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 14.06.2024

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 30.05.2025

Atıf Bilgisi / Citation:

Saraniazar F., ve Avşar Z., (2024). İslam Devrimi Sonrası İran Sinemasında İslamileştirme: Politikalar, Pratikler ve Toplumsal Yansımalar, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 13(2), ss 201-226. doi: 10.28956/gbd.1501033

İSLAM DEVRİMİ SONRASI İRAN SİNEMASINDA İSLAMİLEŞTİRME: POLİTİKALAR, PRATİKLER VE TOPLUMSAL YANSIMALAR

Öz

Bu makale "İran Sinemasında İslam Devrimi Sonrası İslamileştirme" başlığı altında, İran İslam Devrimi'nin İran sineması üzerindeki geniş etkilerini, politikalarını ve toplumsal yansımalarını kapsamlı bir şekilde ele alır. Devrim öncesi ve devrim sonrası İran sineması arasında derinlemesine karşılaştırmalar yaparak bu büyük dönüşümün sinema alanındaki etkilerini net bir biçimde ortaya koyar. Bunun yanı sıra İran devrimi sonrası dönemde uygulanan yeni kültürel politikaların sinemaya olan etkilerini detaylı bir şekilde inceleyerek bu yeni politikaların İran sineması üzerindeki sonuçlarını değerlendirir. Diğer yandan İslami temaların İran sinemasında nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin toplumsal dinamikler üzerindeki etkilerini analiz eder. Kadın, aile ve toplum gibi önemli konuları yeni sinema temsilleri bağlamında inceler ve İran sinemasındaki dönüşüm sürecinin yönlerine odaklanır. Bu bağlamda, İran sinemasındaki dönüşüm sürecinin yönlerini ve bu dönüşümün toplumsal, kültürel ve politik etkilerini detaylı bir şekilde araştırır. Makale, İran İslam Devrimi'nin ardından İran sinemasının geçirdiği kapsamlı dönüşüm sürecini anlamaya yönelik olarak detaylı bir analiz sunar ve bu süreçte yaşanan değişimlerin kökenlerini, dinamiklerini ve sonuçlarını geniş bir perspektiften değerlendirir.

Anahtar Kelimeler: İran Sineması, İslamileştirme, Etkileşim.

ISLAMIZATION IN IRANIAN CINEMA AFTER THE IRANIAN REVOLUTION: POLICIES, PRACTICES AND SOCIAL REFLECTIONS

Abstract

This article, under the title "Islamization in Iranian Cinema After the Islamic Revolution," comprehensively addresses the extensive impacts of the Iranian Islamic Revolution on Iranian cinema, including its policies and societal reflections. By making in-depth comparisons between pre-revolutionary and post-revolutionary Iranian cinema, it clearly delineates the effects of this major transformation on the field of cinema. Additionally, it thoroughly examines the impacts of the new cultural policies implemented after the Iranian Revolution on cinema, assessing the outcomes of these new policies on Iranian cinema. Furthermore, it analyzes how Islamic themes are represented in Iranian cinema and the effects of these representations on societal dynamics. It explores significant issues such as women, family, and society within the context of new cinematic representations and focuses on the directions of the transformation process in Iranian cinema. In this context, the article conducts a detailed investigation into the aspects of the transformation process in Iranian cinema and the societal, cultural, and political effects of this transformation. The article offers a detailed analysis aimed at understanding the comprehensive transformation process of Iranian cinema following the Islamic Revolution, evaluating the origins, dynamics, and outcomes of the changes experienced during this process from a broad perspective.

Keywords: Iranian Cinema, Islamization, Interaction.

GİRİŞ

Bu makale, 1979 İran İslam Devrimi sonrası İran sinemasında gerçekleştirilen İslamileştirme sürecini incelemeyi hedeflemektedir. Çalışmanın temel amacı; İslamileştirme sürecinin sinema uygulamaları, politikaları ve toplumsal etkilerini kapsamlı bir biçimde değerlendirmektir. Bu çerçevede İslamileştirme sürecinin estetik, kültürel ve ideolojik dönüşümlere nasıl katkıda bulunduğu ve bu dönüşümlerin İran sinemasının uluslararası ve ulusal düzeydeki konumunu nasıl şekillendirdiğini ele alınacaktır. Makalenin öncelikli odak noktası, devrimden sonraki dönemde uygulanan kültürel politikaların sinema üzerindeki etkilerini ortaya koyarak İslamileştirme sürecinin başarısını ve karşılaştığı zorlukları incelemektir. Bu çalışma; İran sinemasının İslamileştirme süreciyle beraber yaşadığı dönüşümleri ayrıntılı bir şekilde ele alarak bu sürecin sinemanın içeriği ve algısı üzerindeki etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

İran sinemasında İslamileştirme, İran İslam Devrimi sonrası dönemdeki kapsamlı bir dönüşümün bir parçası olarak ortaya çıktı. Bu dönemde, İslami perspektiflerin ve değerlerin sinema endüstrisine entegrasyonu için uygulamalar ve politikalar geliştirildi. Sansür ve yasal düzenlemeler gibi araçlar, sinemanın İslami ilkeler doğrultusunda şekillenmesine yönelik çabalara eşlik etti. Ancak bu çabaların toplumsal etkileri, yalnızca sinemada değil İran toplumunun genel dinamiklerinde de belirgin hâle geldi. İslamileştirme pratiklerinin ve politikalarının karmaşıklığı ve çeşitliliği, İran sinemasının evrimini ve uluslararası alandaki etkisini etkiledi. Bu bağlamda İran sinemasındaki İslamileştirme çabaları, sadece bir kültürel dönüşüm aracı olarak değil aynı zamanda İran İslam Devrimi sonrası dönemin İran kültürünün ve toplumunun bir yansıması olarak da anlaşılmalıdır.

İran sinemasındaki İslamileştirme sürecinin araştırılması, literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu makale için belirlenen kaynaklar, İran sinemasındaki İslamileştirme pratikleri, politikaları ve toplumsal etkileriyle ilgili güvenilir ve nitelikli akademik kaynaklardan seçilmiştir. Bu kaynaklar, kitaplar ve makaleler gibi farklı kaynak türlerini kapsamaktadır. İncelenen literatür; İran sinemasındaki İslamileştirme sürecinin temel kavramlarını, ana argümanlarını ve bulgularını ele almaktadır. Elde edilen veriler, analitik bir yaklaşımla değerlendirilmiş ve İslamileştirme pratiklerinin, politikalarının ve toplumsal yansımalarının önemli boyutları belirlenmiştir. Literatür taraması sonuçları, İran sinemasındaki İslamileştirme sürecinin karmaşıklığını açıkça

ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, çalışmanın kavramsal ve teorik çerçevesini şekillendirerek İslamileştirme pratiklerinin, politikalarının ve toplumsal yansımalarının daha derinlemesine analizini sağlamaktadır.

1. İRAN İSLAM DEVRİMİ’NİN SİNEMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İran İslam Devrimi, 1979 yılında monarşik Pehlevi rejiminin devrilmesiyle sonuçlanan toplumsal ve siyasi bir hareket olarak hem İran’ın hem de dünya tarihinin önemli bir dönüm noktasıdır. Bu devrim, İslam’ın yalnızca bir inanç sistemi olarak değil aynı zamanda bir siyasi ideoloji olarak güçlenmesini ve laik bir yönetim anlayışının yerini almasını temsil eden kapsamlı bir dönüşüm sürecidir. İran toplumundaki derin sosyal, ekonomik ve siyasi eşitsizlikler, özellikle Batı yanlısı Şah Muhammed Rıza Pehlevi’nin baskıcı politikaları, modernleşme ve sekülerleşme girişimleri devrime zemin hazırlamıştır. Şah’ın din adamları sınıfını marjinalleştiren politikaları, devrimin dinî bir kimlik kazanmasına katkıda bulunmuş; bu bağlamda devrimin lideri Ayetullah Humeyni’nin dinî otoritesi ve Şii ideolojisinin toplumsal mobilizasyon üzerindeki etkisi belirleyici bir rol oynamıştır. Humeyni’nin liderliği, yalnızca dinî bir otorite olarak değil aynı zamanda toplumsal değişimin ve ulusal kimliğin yeniden şekillendirilmesinde kritik bir unsur olarak öne çıkmıştır.

İran İslam Devrimi’nin diğer devrimlerden temel farkı, İslam’ı sadece bir inanç sistemi olarak değil aynı zamanda devlet yönetiminde merkezî bir ilke olarak benimsemesidir. Devrim sonrasında kurulan İran İslam Cumhuriyeti, Şii İslam hukukuna dayalı bir siyasi yapı oluşturmuş ve dinî, hem toplumsal hem de siyasi hayatın merkezine yerleştirmiştir. Bu durum, modern ulus-devlet kavramı ile İslam hukuku arasında bir denge kurma girişimi olarak değerlendirilebilir. İslam Cumhuriyeti’nin kuruluşu sadece İran’da değil aynı zamanda Orta Doğu’daki diğer İslamcı hareketler üzerinde de etkili olarak bölgesel bir dönüşümün tetikleyicisi olmuştur. Devrim sonrası bu yeni yapı, çeşitli toplumsal kesimlerin ve ideolojik grupların katılımıyla şekillenmiş bu durum hem yerel hem de uluslararası düzeyde çeşitli tartışmalara yol açmıştır.

İran İslam Devrimi’nin ardından uygulanan kültürel politikalar, sinema ve sanat gibi alanlarda da derin izler bırakmış; sanat ve kültürel üretimlerin dinî ve ideolojik bir çerçevede yeniden şekillenmesine yol açmıştır. 1979 yılı itibarıyla gerçekleşen bu devrim, İran sinemasında derin ve kapsamlı etkiler yaratarak sinemayı yalnızca bir sanat formu olmaktan çıkarıp ideolojik ve kültürel dönüşümün merkezî bir aracı hâline getirmiştir. Devrim öncesi dönemde; İran sineması Batı sinemasının estetik ve tematik etkilerini barındıran, çeşitli türlerde

yapımlar üreten ve toplumsal meselelere duyarlı bir yapıya sahipti. Bu dönemdeki filmler, bireysel hikâyelere odaklanırken sosyal eleştiri ve modernleşme süreçleri gibi konuları da ele almaktaydı. Ancak devrim sonrası dönemde sinema, İslam Cumhuriyeti'nin kültürel ideolojisi doğrultusunda yeniden yapılandırılmış ve İslami değerlerin vurgulandığı bir mecra hâline gelmiştir. Bu yeniden yapılandırma süreci, İran sinemasının anlatı biçimlerini ve tematik derinliğini etkileyerek toplumsal normların ve değerlerin sinema yoluyla yayılmasına zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda sinema, dinî, ahlaki ve ideolojik mesajların taşındığı bir platforma dönüşerek İran İslam Devrimi'nin değerlerinin ve ideolojik hedeflerinin topluma aktarılması için stratejik bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Devrim sonrası kültürel politikalar, sinema üzerinde sıkı bir denetim mekanizmasını devreye sokmuş; sansür ve devlet kontrolü aracılığıyla film üretim süreçleri titizlikle yönetilmiştir. Sinemanın İslami kimliği pekiştirmek ve toplumun ahlaki normlarını güçlendirmek amacıyla kullanılan bir araç olarak konumlandırılması, sinemacıların yaratıcı özgürlüklerini kısıtlayıcı bir çerçeveye sokmuştur. Bu dönemde üretilen filmler; özellikle dinî sembolizm, toplumsal düzenin korunması, İslami değerler doğrultusunda aile yapısının önemi ve ahlaki bütünlük gibi temalar etrafında şekillenmiştir. Bu bağlamda sinemanın toplumsal yapıyı yeniden üretme kapasitesi, devletin ideolojik hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırılmıştır.

Devrim sonrası İran sineması, İslam Cumhuriyeti'nin ideolojik ve kültürel hedeflerini destekleyen, toplumu İslami değerler etrafında yeniden inşa etmeye yönelik bir işlev kazanmış; bu süreç, sinemanın toplumsal değişim ve siyasi ideolojilerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamasına olanak sağlamıştır. İran sinemasının bu dönemdeki dönüşümü hem ulusal hem de uluslararası bağlamda önemli tartışmalara zemin hazırlamış ve sinemanın, devrim sonrası İran'daki sosyo-politik ve kültürel dönüşümün en önemli göstergelerinden biri hâline gelmesini sağlamıştır. Sinemanın bu yeni rolü, sadece eğlence aracı olmanın ötesine geçerek bireylerin ideolojik kimliklerinin yeniden şekillendirilmesinde ve toplumun kolektif hafızasının oluşturulmasında kritik bir etkiye sahip olmuştur. Bu durum İran sinemasının yalnızca bir sanatsal ifade biçimi değil aynı zamanda bir sosyal ve politik araç olarak işlevselliğini de gözler önüne sermektedir.

1.1. Devrim Öncesi ve Sonrası İran Sineması: Kısa Bir Karşılaştırma

1979 yılında gerçekleşen İran İslam Devrimi, İran sineması üzerinde devrim niteliğinde etkiler yaratmış ve bu dönemi anlamak için devrim öncesi ve sonrası İran sineması arasındaki temel farklılıkları karşılaştırmak büyük önem taşımaktadır. Devrim öncesi dönemde; İran sineması Batı etkisinde gelişen, çeşitli türlerde filmler üreten ve toplumsal sorunları ele alan bir yapıdadır. Bu dönemdeki filmler; genellikle bireysel hikâyelere ve sosyal eleştirilere odaklanmakta, toplumsal dönüşüm süreçlerini yansıtmaya gayreti taşımaktaydı. Sinema, bu anlamda bir ayna işlevi görmekte ve İran toplumunun modernleşme çabalarına, sosyal adalet arayışlarına ve bireysel özgürlük taleplerine tanıklık etmektedir. Bu film yapımları, kültürel çeşitliliği ve toplumsal meseleleri derinlemesine işleyerek dönemin dinamiklerine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Ancak devrim sonrası dönemde, sinema önemli bir yeniden yapılandırma sürecine girmiştir. Bu süreçte sinemanın dinî ve ideolojik temalarla şekillenmesi, onu İslami değerleri ön plana çıkaran bir araç hâline getirmiştir. İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte sinema yalnızca bir eğlence aracı olmaktan çıkmış; aynı zamanda İran İslam Devrimi'nin ideolojik hedeflerini yaymak ve toplumu İslami değerler etrafında yeniden şekillendirmek için stratejik bir platform olarak kullanılmıştır. Bu dönüşüm, sinemanın toplumsal kimlik ve değerlerin yeniden tanımlanmasında oynadığı rolü gözler önüne sermektedir. Devrim sonrası dönemde, sinemanın işlevselliği hem bir kültürel ifade biçimi hem de devletin ideolojik propagandasını güçlendiren bir mekanizma olarak genişlemiştir.

Bu bağlamda devrim öncesi ve sonrası dönemler arasındaki karşılaştırma, sinemanın toplumsal ve kültürel dönüşümlerle olan etkileşimini daha iyi anlamamıza olanak tanımaktadır. Sinemanın devrim öncesinde bireysel ve toplumsal sorunları ele alırken devrim sonrasında nasıl bir ideolojik araç hâline geldiği, bu dönüşümün derinlemesine analiz edilmesini gerektirmektedir. Bu analiz; sinemanın toplumsal normları pekiştiren, bireylerin ideolojik kimliklerini yeniden şekillendiren ve toplumun kolektif hafızasını inşa eden bir araç olarak rolünü de ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, İran sinemasının bu dönemdeki dönüşümü, sadece sanatsal bir olgu değil aynı zamanda siyasi ve toplumsal bir dönüşümün de önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devrim öncesi İran sineması, tematik çeşitliliği ile toplumsal, kültürel ve bireysel konulara odaklanmıştır. Bu dönemde romantik filmler, melodramlar, sosyal eleştiriler ve komediler başlıca türler arasında yer alıyordu. Darius Mehrjui'nin çığır açan “*İnek*” (1969) adlı filmi, toplumsal yoksulluğu, adaletsizliği ve sosyal sorunları etkileyici bir biçimde ele aldı. Ayrıca bu dönemde Batılılaşma ve modernleşmenin getirdiği değişimlerle geleneksel değerler arasındaki çatışmalar da sinemanın önemli temalarındandı. Abbas Kiarostami'nin bu dönemdeki filmlerinde, insanların toplumsal yapılar içindeki yerini ve kimlik arayışını güçlü bir şekilde sorgulayan temalarıyla öne çıkarmıştır (Sadr, 2006, ss. 91-105). Bu dönemin İran sineması, benzersiz estetik anlayışları ve özgün anlatım teknikleriyle de dikkat çekmiştir. Hızla artan kentleşmenin ve kırsal yaşamın zorlukların etkileri, sinemanın popüler temalarından bir diğerydi. Farrokh Ghaffari'nin “*O Gece Yağmur Yağdı*” (1967) adlı filmi, bu dönüşüm ve onun getirdiği toplumsal değişimleri yansıtmaktadır (Naficy, 2011, ss. 187-203). Devrim öncesi İran sineması, bu tematik ve estetik zenginliği ile sonraki dönemlerin sinemasal gelişimlerine zemin oluşturmuştur.

İran İslam Devriminden sonra, İran sineması kültürel ve ideolojik dönüşüm sürecine girerek toplumsal ahlak ve İslami değerlerin hâkim olduğu temalarla yeniden biçimlendi. Devrim sonrası dönemde, filmler özel ve kamusal hayatın İslami değerlere göre yeniden düzenlenmesi, savaşın etkileri, kadınların toplumsal rolleri, aile değerleri ve ahlaki konular üzerinde yoğunlaştı. Abbas Kiarostami'nin “*Arkadaşımın Evi Nerede?*” (1987) adlı filmi, ahlaki sorumluluk ve bireyin toplumsal değerler içerisindeki rolünü derinlemesine ele alırken Mohsen Makhmalbaf'ın “*Bisikletçi*” (1987) adlı filmi, savaşın toplumsal dokuyu sarstığını ve bireyin hayatta kalma mücadelesini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır (Sadr, 2006, ss. 201-215). Bu dönemde kadın yönetmenlerin sayısındaki dikkat çekici artış, kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularının sinemada daha fazla yer bulmasına olanak sağlamıştır (Naficy, 2012, ss. 134-150). Bu tematik yenilenme, İran sinemasının ulusal kimliğini yeniden inşa etmesinin yanı sıra küresel sinema arenasında dikkat çekici bir konum elde etmesini sağlamıştır.

1.2. Devrim Sonrası Kültürel Politikalar ve Sinema

İran İslam Devrimi sonrası dönemde, İran'da sinema üzerindeki sansür mekanizmaları ve devlet kontrolü önemli ölçüde artmıştır. Bu bölüm, devrim sonrası uygulanan kültürel politikaları ve bu politikaların sinema üzerindeki

etkilerini derinlemesine incelemektedir. Sinema, devrimin ideolojik hedeflerini yaymak ve toplumu İslami değerler etrafında yeniden şekillendirmek için stratejik bir araç olarak kullanılmıştır. Devletin sinema üzerindeki kontrol mekanizmaları, film yapım sürecinden dağıtım ve gösterime kadar geniş bir yelpazede etkili olmuştur. Bu dönemde devlet, sinema sektörünü İran İslam Devrimi'nin ideolojik hedeflerine hizmet eden bir araç olarak kullanmış, sinemanın içerik ve estetik yönlerini sıkı denetim altında tutmuştur. Bu tür politikalar, İran sinemasının uluslararası arenada nasıl algılandığını ve bu sinemanın toplumsal dinamiklerle etkileşimini kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Pehlevi Dönemi'nde, İran'da siyasi sinema geliştirilmemiş ve devlet, bu tür filmlerin gösterimine izin vermemiştir. Bu nedenle film seyircisi, siyasi eleştiriler içeren filmlerde kullanılan metaforları anlamakta zorluk yaşamıştır. Siyasi eleştiri içeren filmler sansüre tabi tutulmuş ve devletin iktidarını korumak amacıyla sınırlamalar getirilmiştir. Ayrıca bu dönemde azınlıkların ideallerine yer verilmesi de kısıtlanmıştır. Pehlevi döneminde siyasi mahkûmların film sektöründe yer alması yasaklanmıştır. Bu sınırlamalar, devrim sonrası İran sinemasının büyük bir değişim yaşamaya yol açmıştır (Hagigi, 2007, ss. 137-138).

İran İslam Devrimi, Pehlevi yönetimine karşı bir isyanla başlayarak ülkede derin kültürel, toplumsal ve siyasi değişimlere yol açmıştır. Devrim, geniş halk kesimlerinden destek görmüş ve İslam değerlerine dayalı bir duruş benimsenmiştir. Ancak bu süreç çeşitli ideolojik tartışmalara da neden olmuştur. Devrim sonrası dönemde, devlet müdahalesi İran sinemasında belirgin bir rol oynamıştır. Sinema endüstrisi, belirli normlar ve ideolojik sınırlamalar çerçevesinde şekillenmeye başlamış; İslami değerlere aykırı olan yapımlar yasaklanmış veya eleştirilmiştir. Bu durum sanatçıların ifade özgürlüklerini kısıtlayarak sinema endüstrisinde belirli sınırlamaların uygulanmasına yol açmıştır.

Devlet müdahalesi, İran sinemasının gelişiminde karmaşık bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Devletin sinemayı maddi açıdan desteklemesi, sektörün gelişimine katkı sağlarken bu destek belirli siyasi ve ideolojik normlara uymayı gerektirmiştir. Devlet destekli projeler genellikle belirli temalara odaklanmış ve sıkı sansür kurallarına tabi tutulmuştur. Bu durum sanatçıların ifade özgürlüğünü kısıtlamış ve eleştirel düşünceye engel olmuştur. Ayrıca bu yöntemler filmlerin belirli ideolojik standartlara uygun olmasını sağlarken

yönetmenlerin yaratıcılık özgürlüğünü sınırlamıştır. Sonuç olarak devlet müdahalesi, İran sinemasının belirli estetik tercihleriyle şekillenmesine ve belirli temalara odaklanmasına yol açmış ancak bu müdahaleler aynı zamanda sanatın çeşitliliğini ve eleştirel bakış açısını kısıtlamıştır. Bu bağlamda İran sinemasındaki devlet müdahalesi, politika ve sanat arasındaki karmaşık ilişkiyi yansıtan önemli bir alan olarak dikkat çekmektedir.

1981 ile 1990 yılları arasında, devrimci fikirlerin resmîleştirilmesi ve toplumun yeniden yapılanması için çeşitli girişimler gerçekleştirilmiştir. Ancak bu süreçte, farklı görüşler arasında çatışmalar ve rekabetçi tartışmalar da yaşanmıştır. Toplumun çeşitli kesimleri arasındaki bu anlaşmazlıklar, devrimin asıl amacından uzaklaşmalara neden olmuştur. Bu dönemde, sınıflar arasındaki gerilimler, devrimin temel ideallerine zarar vermiştir (Muhammadi ve Bıçaranlı, 2013, ss. 95-96). Devrim sonrası dönemde, İran sineması toplumsal değişim ve çatışmaları ele alarak önemli bir rol oynamıştır. Yönetmenler, toplumsal evrimi farklı açılardan inceleyerek yeni dinamiklere odaklanmışlardır. Ancak devlet sinemaya müdahale ederek kendi iktidarını koruma yoluna gitmiştir. Bu müdahaleler, diğer ülkelerin sinema politikalarından farklılık göstermektedir. İran’da devletin sinema sektörüne müdahalesinin temel nedenleri, İran İslam Devrimi sonrasında devletin sinemayı değerleri ve İslam kültürüyle uyumlu hâle getirme amacıyla müdahale etmesidir. Bu müdahale, sinemanın toplumsal ve dinî değerlere uygun olarak şekillenmesine yönelik çabaları içermektedir. İslamileştirme politikaları, Amerika Birleşik Devletleri’nde uygulanan “Püriten sansür” ile benzerlik göstermektedir. Hollywood stüdyolarında 1930’larda uygulanan Hays Code gibi kurallar, film endüstrisini dinî ve ahlaki normlara uygun hâle getirmeyi amaçlamaktaydı (Devictor, 2007, ss. 90).

Bu bağlamda devletin sinema üzerindeki etkileri hem sanatsal ifade biçimlerini hem de toplumsal algıları şekillendiren karmaşık bir yapı ortaya koymaktadır. İran sineması, devrim sonrası dönemdeki sansür ve devlet müdahalesine rağmen çeşitli yaratıcı ve yenilikçi yönelimler geliştirmiştir. Yönetmenler, sınırlamalar altında bile toplumsal konuları ele alarak izleyicilere derinlemesine düşünmeyi teşvik eden eserler üretmişlerdir. Ancak bu eserlerin ortaya çıkışı, her zaman devletin ideolojik denetimiyle çatışma içinde olmuş ve bu durum, sinema dünyasında bir gerilim alanı yaratmıştır. Dolayısıyla İran sineması, yalnızca bir sanat biçimi olarak değil aynı zamanda toplumsal ve politik değişimlerin bir yansıması olarak da incelenmelidir.

İran’da sansür, dinî ve politik konulara yoğun bir şekilde odaklanmış ve bu durum film yapım süreçlerini derinden etkilemiştir. Her iki ülkede de sansür, yönetmenleri yaratıcı yöntemlere yöneltmiş; zamanla sansürün etkisi azalmıştır. İran’da, sinema üzerinde denetim gerçekleştirmek amacıyla 1993 yılında “Sinema Evi” (*Khaneye Sinema*) kurulmuştur. Bu kurum, Fransa’daki “*Centre National de la Cinématographie*” (CNC) ile benzerlik göstermekte olup devletin sinema endüstrisi üzerindeki denetimini sağlamaktadır. CNC, Fransa’da sinema sektörünü düzenleyen ve destekleyen bir kuruluşken benzer şekilde İran’daki Sinema Evi de sinema endüstrisini düzenleme, film yapımcılarına mali yardım sağlama ve ulusal kültürü sinemaya yansıtma gibi görevleri üstlenmektedir (Devictor, 2007, ss. 90). Sinema Evi, devletin filmlerin içeriğini denetleme, film yapımcılarına mali destek sağlama ve sinema endüstrisinin gelişimini yönlendirme hedeflerine hizmet eder.

Sinema sektörünü desteklemek için sunulan sübvansiyonlar, devlet tarafından sağlanan finansal desteklerdir. Bu destekler; ulusal film yapımını artırmak, yerel kültürü yansıtan filmler üretmek ve sinema sektörünü canlandırmak amacıyla kullanılmaktadır. Fransa’da 1959 yılında başlayan sübvansiyon uygulaması, film endüstrisine mali destek sağlamak ve ulusal kültürü korumak için geliştirilmiştir. Benzer şekilde, İran’da da film yapımını desteklemek amacıyla sübvansiyonlar kullanılmaktadır. İran’da filmler belirli başarı kriterlerine ulaştıklarında devletten mali destek alır ve bu destek belirli koşullar altında geri ödenir. Bu uygulamalar, yerel yapımcıları ve yönetmenleri destekleyerek film endüstrisinin sürdürülebilirliğini artırmayı ve ulusal kültürü sinemaya yansıtmayı amaçlar. Yerel kültürü ve endüstriyi korumak için uygulanan “himayecilik” politikası, ithal ürünlerin denetlenmesini ve yerel kültürün korunmasını hedeflemektedir. İran’da himayecilik, Fransız Kültürel İstisna’ya benzer şekilde, ithal filmlerin denetimini ve yerel film endüstrisinin korunmasını sağlamaktadır (Devictor, 2007, ss. 90-91). Devrim sonrası İran’da, sinemanın İslam Cumhuriyeti’nin değerlerini yansıtması ve dinî-ahlaki değerleri desteklemesi hedeflenmiştir.

İran Devleti, film içerikleriyle siyasi istikrarı ve ulusal güvenliği korumayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, politik tartışmalar sinemanın siyasi bir platform olarak kullanılmasına ilişkilendirilmiştir. Devrim sonrası dönemde film içerikleri, toplumsal değişimlere ve siyasi olaylara tepki gösterme amacını taşımıştır (Devictor, 2007, ss. 91). İran İslam Devrimi sonrası İran sinemasında artan politik tartışmalar, ülkedeki siyasi değişimlerin sinemaya yansımalarıyla doğrudan ilişkilidir. Yönetmenler, senaristler ve yapımcılar; toplumsal

eleştirilerini ve siyasi görüşlerini filmleri aracılığıyla ifade etmişlerdir. Bu dönemde İran sineması, kültürel, sosyal ve politik açılardan önemli bir rol oynamıştır. Devlet, sinema içeriğini kontrol etmek ve istenmeyen unsurları önlemek için sansür ve denetim mekanizmalarını sıkı bir şekilde uygulamıştır. Film gösterimleri, çekimleri ve senaryoları detaylıca incelenmiş ve belirli normlara uymayan içeriklere müdahale edilmiştir. Ayrıca devlet, yabancı kültür ve etkilerin İran sinemasına girişini sınırlamak ve kontrol altında tutmak amacıyla yabancı filmlerin ülkeye girişini sıkı bir denetim altında tutmuştur.

İran sinemasında devlet müdahalesi, sektörün gelişimini şekillendiren önemli bir faktör olmuştur. Bu müdahaleler, zaman içinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratmıştır. Devletin maddi destekleri, sektörün büyümesine katkı sağlarken sansür ve ideolojik sınırlamalar yönetmenlerin özgürlüğünü kısıtlamıştır. Ancak tüm zorluklara rağmen İran sineması uluslararası platformda önemli bir konuma ulaşmış ve birçok yönetmen uluslararası alanda başarı elde etmiş, ülkelerini farklı perspektiflerle temsil etmiştir. Bu durum, İran sinemasının dayanıklılığını ve yaratıcı gücünü göstermektedir. İslami devletin sinemayı maddi olarak destekleme politikasının sona ermesi, İran sinemasında yeni zorluklara neden olmuş bu durum, yönetmenler ile devlet arasındaki gerginliği artırmış ve özgünlük konusunda yeni engeller ortaya çıkarmıştır. İran sineması, devletle olan ilişkisi çerçevesinde hem olumlu hem de kısıtlayıcı etkilerle karşılaşmış, kültürel bir zenginlik oluştururken yönetmenlerin özgün ifadeleri için bir mücadele alanı sunmuştur.

Devrim öncesinde İran sineması, monarşik yönetim tarafından desteklenmiş olmasına rağmen baskılar ve sansürle karşı karşıya kalmıştır. Devlet, belirli politik ve dinî değerlere uymayan ifadeleri kontrol altında tutmayı ve toplumun değerlerine aykırı olan unsurları sansürlemeyi istemiştir. Bu durum, sinemanın yaratıcılığını sınırlamış ve yönetmenleri dolaylı yollarla mesajlarını iletmeye yönlendirmiştir. İran sineması, dünya sinemasıyla benzer bir seyir izlerken İran İslam Devrimi'nin etkisiyle radikal bir değişim yaşamıştır. Devrim sonrası, devlet belirli ideolojik değerleri koruma amacıyla sinemayı şekillendirmiş ve sansür, bu sürecin önemli bir parçası olmuştur (Kırel, 2007, ss. 375). Devletin kontrolü altında, filmler politik değerlere meydan okurken sansürle baş etme stratejileri geliştirilmiştir.

İran İslam Devrimi'nin liderleri olan Humeyni, sinemayı İslami prensipleri ve toplumun değerlerini koruma aracı olarak görmekteydi. Bu çerçevede, belirli bir ideolojik çerçeve çizilmiş ve sansür ile denetim, bu ideolojik çerçeveye

uymayan unsurları engellemek amacıyla uygulanmıştır. Devletin etkisi altına giren İran sineması, film yapımını ve içeriğini şekillendirmede belirleyici bir faktör hâline gelmiştir. Sansür ve denetim, yönetmenleri belirli ideolojilere ve politikaya uygun olarak film yapmaya yönlendirmiştir.

Devrim sonrası sinema alanında gerçekleşen tüm değişikliklerin yanı sıra, kadın oyuncular da bu durumdan etkilenmiştir. İran sinemasında kadın oyuncuların beyaz perdede görünmeleriyle ilgili getirilen kısıtlamalar zamanla değişmiştir. Yeni kuralların şartlarına uyan kadın oyuncular çalışmaya devam edebilmiştir. Bu kurallar; kadınların başlarının örtülü olması, giysilerinin vücut hatlarını gizlemesi ve uzun giysiler giymesini içermektedir. Ayrıca fiziksel temas yasağı da bu dönemde getirilen kısıtlamalardan biri olmuş, özellikle evli olmayan kadın ve erkek oyuncular arasındaki temasın yasaklanması öne çıkmıştır. Giyim ve temas dışında, senaryolar da şiddet ve cinsellik açısından denetlenmiştir. Bu kurallar, İslam ve İran toplumunun değerlerine uygun bir sinema anlayışının oluşturulmaya çalışıldığını göstermektedir.

1.3. Yeni Sinema Politikalarının Uygulanması ve Sonuçları

İran Devrimi sonrası dönemde uygulanan yeni sinema politikaları, sinemanın üretim ve dağıtım süreçlerini etkilemiştir. Bu bölümde, bu politikaların nasıl uygulandığı ve sonuçları analiz edilecektir. Özellikle, İslamileştirme sürecinin sinemadaki estetik ve tematik değişikliklere katkısı tartışılacaktır. Devlet destekli projeler, İslami değerleri ve ideolojik temaları ön plana çıkaran bir sinema kültürü oluşturmayı hedeflemiştir. Bu politikaların sektördeki yaratıcı özgürlüğü nasıl şekillendirdiği ve yönetmenlerin bu süreçte nasıl bir rol oynadığı değerlendirilecektir. Ayrıca sinema politikalarının toplumsal değerler üzerindeki etkisi ve bu politikaların toplumsal dinamiklerle etkileşimi de incelenecektir.

İslamileştirilmiş sinema; İran’da İslam Devrimi sonrasında gelişen İslam’ın değerlerini, ahlaki anlayışını ve kültürel normlarını yansıtan bir sinema biçimidir. Bu tür sinema, devrim sonrası dönemde toplumsal ve politik hayatın merkezine yerleşen İslam’ın etkisi altında şekillenmiştir. İslamileştirilmiş sinema, yalnızca bir eğlence aracı olmanın ötesine geçerek izleyicilere dinî ve ahlaki mesajlar iletmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca devletin kontrolü altında ve sansürle biçimlenen bir içerik üretimi sürecine tabi olduğundan, toplumsal değerlerin pekiştirilmesi ve ideolojik bir söylemin yayılması açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, İslamileştirilmiş sinema, izleyicilere İslami kimliği ve toplumsal değerleri aşlamayı hedeflerken bireylerin ve

toplumun genel bakış açısını da etkileyerek daha geniş bir kültürel etki alanı oluşturma potansiyeline sahiptir.

İran’da İslamileştirilmiş sinemanın toplumsal etkileri oldukça derindir. Bu sinemanın toplumsal kimlikleri şekillendirmesi, kültürel değerleri pekiştirmesi, uluslararası imajı yeniden yapılandırması ve eleştirel bakış açılarını artırması gibi önemli etkileri bulunmaktadır. İslamileştirilmiş sinema, İran toplumunda İslam kültürünün güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, özellikle sosyal politikaları ve haksızlıkları sorgulayan yapımların etkisiyle, bu filmler toplumun çeşitli kesimlerinde eleştirel bir bakış açısı geliştirir. Uluslararası alanda, İran’ın imajının şekillenmesinde İslamileştirilmiş sinemanın belirgin bir etkisi olduğu görülmektedir. Bazı filmler, Batı medyasında genellikle olumsuz temsil edilen İran’ı, daha kültürel ve insani bir perspektiften tanıtmaya işlevi görmektedir. Ancak bu etkilerin tam olarak anlaşılabilmesi için İslamileştirilmiş sinemanın tarihsel, kültürel ve siyasi bağlamı dikkate alınmalıdır.

İran sineması, zengin bir tarihe sahip ve devletin belirgin desteği ve etkisi altında gelişmiştir. Devlet, sinemayı ulusal kimlik ve kültürel ifade aracı olarak görerek maddi ve manevi destek sağlamıştır. Ancak bu destek belirli sınırlamalara ve sansüre yol açmış ve yönetmenlerin özgün ifadelerini kısıtlamıştır. İran sineması, bu karmaşık ilişki içinde kültürel mirası korurken devletin yönlendirmeleri doğrultusunda şekillenmektedir.

İran’da sinemanın toplumsal etkisi, devletin sinemaya olan ilgisini artırmış ve devlet desteğiyle kaliteli filmlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Laleh, 2015: 145). Devlet, sinemayı desteklemek için bilet fiyatlarına %35 zam yapmış, yabancı film alımını yasaklamış ve uluslararası festivallere İran filmlerini göndermiştir. Bu destek, İran sinemasının kalitesini artırmış ve dünya çapında etkileyici filmlerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Teksoy, 2009: 753). Ayrıca devlet, kişisel çıkarlardan uzak durarak İran sinemasını desteklemiştir. Yerel film endüstrisinin gelişimi için çeşitli önlemler almış, yapımcılara mali destek sağlamıştır. Bu destekler, yerli sinemanın kalitesini artırarak uluslararası alandaki etkisini güçlendirmiştir (Aktaş, 2005, ss. 31; Nafisi, 2007, ss. 56-57).

Devlet destekli bu dönem, İran sinemasının ulusal ve uluslararası alanda başarılı filmler ürettiği bir dönemdir. Devletin müdahalesiyle desteklenen sinema, simgesel anlatım ve toplumsal izler taşıyan etkileyici filmlerle öne çıkmıştır (Uğur, 2017, ss. 334). Bu dönemde İran sineması, estetik yanıyla beraber siyasi ve toplumsal konulara odaklanarak seyirciyi derinlemesine düşündürmüştür. Metaforlar ve sembollerle zenginleşen filmler, İran kültürünün

mitolojisinin ve edebiyatının etkilerini taşıyarak kültürel bir deneyim sunmuştur. Bu etkileşim, İran sinemasını sadece görsel bir sanat değil aynı zamanda bir kültür taşıyıcısı olarak öne çıkarmıştır.

Devlet destekli İran sineması, genellikle iktidarı ve İslami değerleri öne çıkararak ülkenin kültürel ve toplumsal yapısını yansıtmıştır. Bu filmler, İslam'ın toplumsal rolünü vurgulamayı, ulusal kimliği güçlendirmeyi, dinî ve kültürel değerleri korumayı amaçlamıştır (Özkan, 2020, ss. 84). Bu filmler, belirli kurallara uymak zorundadır. Senaryo Tasvip Kurulu, bu kuralların en katı uygulayıcısı olup senaryoların onaylatılması için gereklidir. Kurul, Kültür Bakanlığına bağlı olarak İslami ve toplumsal değerleri temsil etmek amacıyla faaliyet gösterir (Soytok, 2022, ss. 117-118). Devlet destekli İran sinemasında, senaryolar üzerinde sıkı bir kontrol uygulanır ve İslami değerlerin doğru yansıtılmasına dikkat edilir. Bu durum, yönetmenlerin yaratıcılığını kısıtlayabilir ve sansür, farklı perspektiflerin ortaya çıkmasını zorlaştırabilir. Ancak bu kontrol mekanizması, devletin film endüstrisini belirli bir ideoloji ve politika çerçevesinde yönlendirmesine olanak sağlar.

İran'da sinema sektöründe devlet tarafından kurulan kurumlar; ideolojik, kültürel ve politik hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu kuruluşlar, genellikle İslami değerleri yansıtan ve İslami prensiplere uygun olan filmlerin yapımını teşvik ederler. İslam Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte sinema alanında İslamileştirme çabaları ve ideolojik odaklı politikalar, devletin bu tür kurumları oluşturmaya neden olmuştur. Bu kurumlar; devletin sinema politikalarını belirlemek, denetlemek ve toplumu belirlenen değerlere doğru yönlendirmek amacıyla faaliyet gösterirler.

İran'da 1961'de kurulan Çocuk ve Ergen Entelektüel Gelişim Merkezi, gençlerin kültürel gelişimine İslami değerlere uygun içerikler üreterek katkı sağlar. Eğitici materyaller ile çeşitli kültürel etkinlikler aracılığıyla gençlerin manevi ve entelektüel gelişimine destek olur. Sinema ve televizyon gibi medya araçlarıyla gençlerin ilgisini çekecek içerikler üreterek onların edebiyat, sanat ve diğer alanlarda kendilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Devictor, 2007, ss. 85).

İran'da 1979'da kurulan *İslami Sanat Merkezi (Hozeye Honari)*, sinemanın İslam kültürüne uygun olarak geliştirilmesini amaçlayan önemli bir kuruluştur (Hagigi, 2007, ss. 136). Hozeye Honari, İran'da İslam değerlerini yansıtan ve topluma bu değerleri ileten filmlerin üretilmesini teşvik ederek sinema endüstrisinin İslam ideolojisi çerçevesinde şekillenmesine katkıda bulunur. Bu

merkez, İslam Cumhuriyeti'nin ideolojik hedeflerine uygun filmler yaparak devletin desteğiyle faaliyet gösterir. Bu sayede İran sineması, Hozeye Honari'nin etkisiyle İslam değerlerini içselleştiren bir yapıya dönüşmüştür (Devictor, 2007, ss. 85).

Farabi Sinema Enstitüsü, İran'da sinema endüstrisinin gelişimini teşvik etmek amacıyla 1984 yılında kurulmuştur. Bu enstitü, İslam Cumhuriyeti'nin sinema politikalarını şekillendirmeyi ve devletin ideolojik çerçevesine uygun filmlerin yapılmasını desteklemeyi hedefler (Hagigi, 2007, ss. 136). Farabi Sinema Enstitüsü, İran sinemasını ulusal ve uluslararası alanda güçlendirmek, film yapımını teşvik etmek ve genç yeteneklere destek sağlamak amacıyla kurulmuştur. Enstitü, altyapı imkânları ve maddi destek sunarak sinema endüstrisinin gelişimine katkıda bulunurken eğitim programları düzenleyerek genç sinemacıların yetişmesine olanak tanımaktadır (Devictor, 2007, ss. 86).

1982 yılında İslam Cumhuriyeti, İran'da sinema alanında düzenlemeler yaparak bir filmi yasaklama kriterlerini belirledi. Bu kriterler, toplumun değerlerini ve İslami prensipleri koruma amacını taşıırken aynı zamanda sinema yapımlarının belirli değerlere uygunluğunu sağlama hedefini güdüyor. Tevhit ve İslami ilkeleri zayıflatma veya aşağılama, peygamberleri, imamları ve Velayet-i Fakih'i aşağılama, dinî değerlere küfretme, ahlaki değerleri zayıflatma ve fuhuşu özendirmek, tehlikeli alışkanlıkları ve yasa dışı yollarla para kazanmayı öğretme veya özendirme, eşitlik ilkesini inkâr etme, “ne doğu ne de batı” siyasetine karşı çıkma, yabancıların sömürebileceği şekilde ülke siyasetlerini ve çıkarlarını açıklama, ayrıntılı şiddet ve işkence sahneleri, tarihi ve coğrafi gerçekleri çarpıtma, düşük bütçeli ve sanatsal değeri olmayan filmler, ekonomik ve toplumsal bağımsızlık ve kendine yeterliliği inkâr etme gibi konular İran'da bir filmin yasaklanmasına neden olur. Bunlar, İslami devletin belirlediği değerlere uygun olmayan içeriklerin sinemada yer almamasını sağlamayı hedeflemiştir (Soytok, 2022, ss. 118; Kanat, 2007, ss. 35-36; Özkan, 2020, ss. 84).

İran sineması; toplumsal konulara vurgu yaparak öne çıkar, özellikle aile yapısı, fakirlik ve kadın hakları gibi kritik meseleleri işler. Bu temalar; yalnızca sanatsal zenginlik yaratmakla kalmaz, toplumun çeşitli kesimlerinde derin bir bilinç ve tartışma ortamı oluşturur. Ailelerin fakirlikle mücadelesi ve bu süreçteki değişimleri üzerine yoğunlaşan filmler, toplumun bu meselelere yönelik tepkisini ve algısını köklü bir biçimde etkiler. Kadınların toplumsal hakları ve rolleri üzerine odaklanan eserler, kadınların güçlenmesi ve cinsiyet

eşitliği hususunda toplumsal farkındalığın artmasına katkı sağlar. Bu yapımlar, izleyicilerde derin bir empati ve düşünce süreci geliştirerek toplumsal değişimin bir parçası hâline gelir. Böylece İran sineması sadece sanat alanında değil toplumsal ilerleme ve dönüşüm açısından da önemli bir işlev üstlenir.

İran sineması, ülkenin ulusal kimliğini ve zengin kültürel mirasını yansıtarak toplumsal bağları pekiştirir. Eski İran uygarlıklarından günümüze kadar uzanan derin edebiyat, sanat ve kültür birikimi, İran sinemasının başlıca ilham kaynakları arasında yer alır. Bu köklü miras, İran sinemasına içerik ve estetik açısından büyük bir zenginlik katarak filmlerin derin ve etkileyici anlatımlara ulaşmasını sağlar. İran sineması, tarih boyunca İran coğrafyasında yaşayan çeşitli ve farklı toplulukların kültürel mirasını beyaz perdeye yansıtır. Azeri, Kürt, Pers ve diğer etnik grupların kültürel gelenekleri, İran sinemasının temel unsurlarını oluşturur. Bu çeşitlilik, İran toplumunun çok yönlülüğünü ve zenginliklerini yansıtarak ulusal kimliğin karmaşıklığını vurgular.

İran sineması, toplumun derinliklerine inerek siyasi ve dinî temalara odaklanır. İslam'ın toplumdaki etkisi ve devrim sonrası dönemde yaşanan değişimler, bu sinemanın ana temalarını oluşturur. Filmler, dinî ayinlerin günlük yaşamla iç içe geçişini ve İslam'ın sosyal ve siyasi etkilerini derinlemesine ele alır. Ayrıca İran İslam Devrimi sonrası ortaya çıkan siyasi değişimler ve bu değişimlerin toplum üzerindeki etkileri de önemli bir tema olarak işlenir.

İran sineması, toplumu bilinçlendirmek ve eğitmek için güçlü bir araç olarak kullanılır. Demokrasi, insan hakları ve sosyal adalet gibi temalara odaklanan filmler; toplumsal farkındalık oluşturur ve haksızlıkları yansıtarak duyarlılık uyandırır. Ayrıca özgürlük ve demokrasi gibi kavramları vurgulayan yapımlar, toplumun bilinçlenmesine ve demokratik değerlere inancın artmasına katkı sağlar. İran sineması, toplumsal ilerleme ve değişimde önemli bir rol oynar.

2. İRAN İSLAM DEVRİMİ'NİN SİNEMA ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

1979 İran İslam Devrimi, İran sinemasında köklü bir dönüşümün başlangıcını işaret ederken sinemanın kültürel ve ideolojik açıdan yeniden yapılanma sürecinde stratejik bir araç olarak kullanılmasına yol açmıştır. Devrim sonrası dönemde, sinema yalnızca bir eğlence aracı olmaktan çıkmış; aynı zamanda İslami değerlerin toplumsal hayatta kökleşmesini sağlamak ve ideolojik mesajların geniş kitlelere ulaştırılması için önemli bir platform hâline gelmiştir. Bu dönüşümlerin derinlemesine incelenmesi, devrim sonrası İran sinemasının

evrimi ve toplumsal bilinç oluşturma sürecindeki rolünü anlamak açısından kritik bir öneme sahiptir. Özellikle sinemanın toplumsal normları yeniden inşa eden bir kültürel mekanizma olarak işlev görmesi, bu dönemin dinamiklerini anlamada temel bir unsur teşkil etmektedir.

Devrim, yalnızca siyasi bir değişim değil aynı zamanda toplumsal yapı ve kültürel kimlik üzerinde de derin etkiler yaratmıştır. Devrimden sonra İran toplumunun değer sisteminde meydana gelen bu değişiklikler, devletin ideolojik hegemonyasını pekiştirmek amacıyla kullanılan sinema aracılığıyla toplumun yeniden inşası çabalarıyla birleşmiştir. Sinema; halkın düşünce biçimlerini, algılarını ve sosyal normlarını etkilemek için etkin bir mecra olarak görülmüştür. Bu bağlamda devletin sinemayı bir propaganda aracı olarak kullanması, devrim sonrası ideolojik hedeflere ulaşmak adına sinemanın önemini artırmıştır.

İslamileştirilmiş sinema, bu dönüşümün bir sonucu olarak İran İslam Devrimi sonrasında İslami değerler doğrultusunda yeniden yapılandırılan bir sinema anlayışını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, sinemanın içerik ve biçim açısından İslam'ın ahlaki ve dinî normlarına uygun olması gerektiğini savunmaktadır. Tematik olarak İslam'ın temel inançları, ahlaki değerleri ve sosyal adalet gibi konular ön plana çıkarılmakta; hikâyelerde sıkça aile yapısının korunması, ahlaki bütünlük, insan onuru ve dinî kahramanlık gibi temalar işlenmektedir. Bu sinema anlayışı, Batı sinemasında sıkça yer alan bireysel özgürlük ve materyalist başarı temalarını eleştirerek İslami kimliği ve ahlaki normları yücelten bir anlatı oluşturmaya hedeflemektedir. Dolayısıyla sinema hem sanatsal hem de ideolojik bir araç olarak toplumun İslami değerlere dayalı olarak yeniden inşa edilmesinde etkin bir rol üstlenmektedir.

Estetik ve biçimsel düzlemde İslamileştirilmiş sinema, İslami kurallar çerçevesinde oluşturulan bir görsel dil benimsemekte; kadraj seçimlerinden karakterlerin temsiline kadar her unsur, İslam'ın ahlaki hassasiyetleriyle uyumlu olacak şekilde tasarlanmaktadır. Özellikle cinsiyetler arası etkileşimler ve cinsellik gibi unsurlar, bu sinemada dikkatlice sınırlandırılmıştır. Bu çerçevede sinema dilinde kullanılan simgeler ve semboller, izleyicinin dinî değerlerle bütünleşmesini sağlamak amacıyla titizlikle seçilmektedir. Örneğin kadın karakterlerin giyimleri, vücut hatlarını gizleyen ve toplumun ahlaki normlarına uygun olan tarzlarda olmalı, fiziksel temas ise titizlikle denetlenmelidir. Bu dönemde devletin kültürel politikaları, sinema üzerindeki sansür ve denetim mekanizmalarını güçlendirmiştir. İran İslam Cumhuriyeti, bu sinema anlayışını

desteklemek amacıyla devlet desteği ve sansür mekanizmaları aracılığıyla film üretim süreçlerini kontrol altında tutmuş, böylece sinema, İslami normların topluma aktarılmasında önemli bir kanal hâline gelmiştir.

Kontrol mekanizmaları, sinemanın ideolojik içerik taşıyan bir araç olarak konumlanmasını sağlarken sanatçıların yaratıcılıklarını kısıtlayarak alternatif anlatılara erişimi zorlaştırmıştır. Bu durum, İran sinemasının gelişiminde devletin rolünün ne denli belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Sinemacılar, mevcut politik ve ideolojik çerçeveye uygun kalmak zorunda kalarak çoğu zaman özlerini ve sanatsal özgürlüklerini kaybetmişlerdir. Filmlerin senaryoları, çekimleri ve dağıtım süreçleri, devlete bağlı kurullar tarafından sıkı bir denetimden geçirilmiş; bu durum, yaratıcı özgürlüğü tehdit eden bir atmosferin oluşmasına yol açmıştır. Ayrıca bağımsız film yapımcılarının ve alternatif sinema akımlarının gelişimi, bu katı denetim ve sansür ortamında büyük zorluklarla karşılaşmıştır.

Devrim sonrası İran sineması, yalnızca bir eğlence aracı değil aynı zamanda toplumsal ve kültürel dönüşümün bir yansıması olarak işlev gören bir medya biçimi hâline gelmiştir. Bu çerçevede sinemanın toplumsal bilinç oluşturma sürecindeki rolü, devrim sonrası İran'daki ideolojik ve kültürel değişimlerin derinlemesine anlaşılmasında hayati bir öneme sahiptir. İran sineması, devletle olan ilişkisini sürdürürken hem olumlu hem de kısıtlayıcı etkilerle karşı karşıya kalmış; bu süreçte yaratıcılık ve özgünlük arayışları, sinema dünyasında farklı tartışmalara yol açmıştır. İranlı yönetmenler, kendilerini ifade etmenin yollarını ararken bazen sansürün sınırları içinde kalarak bazen de çeşitli metaforlar ve semboller aracılığıyla gerçekleri aktarmaya çalışmışlardır. Bu durum, İran sinemasının zenginliğini ve çeşitliliğini artırmış, uluslararası platformda dikkat çekici eserlerin ortaya çıkmasına olanak tanımıştır.

Bu süreç; İran sinemasının sadece bir eğlence aracı olmanın ötesinde, derin bir toplumsal ve kültürel anlam taşıyan bir ifade biçimi olarak evrilmesine olanak sağlamıştır. Böylece devrim sonrası dönemde ortaya çıkan İslamileştirilmiş sinema anlayışı, toplumsal yapıyı yeniden inşa etme çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilebilir ve bu çaba, İran'ın kültürel kimliğinin şekillenmesinde belirleyici bir rol oynamıştır.

2.1. İslami Temaların Sinemada Temsili

İran sinemasında İslami temaların işlenmesinde senaryo ve konu seçimi hayati bir öneme sahiptir. Bu temalar; genellikle senaryoların merkezine yerleştirilir ve

İslam'ın öğretileri, tarihi olaylar veya İran toplumunun İslami değerleriyle ilişkilendirilen konuları içerebilir. Örneğin etik değerler, ahlaki ikilemler, inanç sorgulamaları gibi konular sıklıkla işlenir. Bu sayede izleyiciler, İslam'ın farklı yönlerini ve toplumdaki etkilerini derinlemesine keşfetme fırsatı bulurlar.

İslami temaların karakterler aracılığıyla yansıtılmasında karakterizasyon önemli bir rol oynar. Karakterler genellikle İslam'a bağlılıklarıyla tanımlanır ve bu bağlamda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilirler. İslami değerlere sadık kalan karakterlerin iç çatışmaları ve dış engellerle mücadeleleri sıkça ele alınır. Bu, İslami değerlerin bireylerin hayatındaki gerçek etkilerini anlamamıza yardımcı olur. İran sinemasında İslami temaların işlenmesinde anlatı ve görsel stile de büyük önem verilir. İslami semboller, manzaralar ve ritüeller sıklıkla kullanılırken mimari ve sanat motifleri de filmlerde görsel açıdan belirgin bir şekilde yer alır. Bu görsel unsurlar, izleyicilere derin bir duygusal ve estetik deneyim sunarak filmlerin İslami temalarını güçlendirir.

İslami temaların toplumsal ve siyasal bağlamlarla ilişkilendirilmesi İran sinemasının önemli bir özelliğidir. Filmler genellikle İslami devrim sonrası İran toplumunun değişen dinamiklerini ve bu değişimlerin bireyler üzerindeki etkilerini ele alır. Bu bağlamda, İslami değerlerin toplumsal dokuya olan etkileri incelenir ve bunlar tartışılır. Bu, izleyicilerin toplumlarında gerçekleşen değişiklikleri ve bu değişikliklerin kökenlerini daha iyi anlamalarını sağlar. Bazı İran filmleri, İslami temaları eleştirel bir bakış açısıyla işler. Bu filmlerde İslami kurumlar, uygulamalar veya toplumsal normlar sorgulanır ve bunlar eleştirilir. Bu eleştirel yaklaşım, dinin güç kullanımını veya toplumdaki ayrımcılık gibi önemli meseleleri ortaya çıkararak izleyicilerin düşünmesini ve tartışmasını sağlar. Bu da İran sinemasının çeşitliliğini ve zenginliğini artırır.

Sonuç olarak İran sinemasında İslami temaların geniş bir yelpazede ele alındığı görülür. Bu temalar; İslam'ın öğretileri, toplumsal dinamikler ve bireysel mücadeleler aracılığıyla zenginleştirilir. İran sineması, bu temaları işleyerek kendine özgü bir kimlik kazanır ve izleyicilere derin bir düşünce ve duygusal deneyim sunar.

İran sinemasında İslam kültürünün etkilerini anlamak için ilk olarak devrimin lideri Humeyni'nin sinemaya yaklaşımını değerlendirmek önemlidir. Humeyni'nin devrim sonrası yaptığı ilk açıklamalardan biri, bu konuda net bir tutum sergilemektedir. (Hagigi, 2007, ss. 140):

“Biz sinemaya, radyoya, televizyona karşı değiliz. Sinema insanları eğitme saiki ile kullanılması gereken modern bir icattır ancak bildiğiniz üzere bunun yerine gençlerimizi yozlaştırmak için kullanıldı. Bizim karşı olduğumuz şey, yöneticilerimizin tehlikeli politikalarından kaynaklı olarak sinemanın kötüye kullanımıdır.”

İran’da İslamileştirilmiş sinema, 1979’daki İran İslam Devrimi’nin ardından ortaya çıktı ve ülkenin kültürel ve siyasi manzarasını kökten değiştirdi. Bu sinema akımı, dinî liderlerin önderliğinde İslami değerlerin vurgulanmasıyla şekillendi. Filmlerde genellikle İslam’ın etkisi altında yaşayan karakterlerin hayatları işlenir ve dinî öğretilerin önemi vurgulanır. Dinî semboller, temalar ve dualar sıkça kullanılır. Bu sinema türü, toplumsal dönüşümü teşvik etme ve İslam’ın değerlerini yayma amacı güderken aynı zamanda sanatın özgürlüğünü kısıtlar ve siyasi propaganda aracı olarak da kullanılabilir. İslamileştirilmiş sinema, İran toplumunda derin etkiler bırakmış ve ülkenin sinemasının evriminde belirgin bir rol oynamıştır.

Devrim sonrası dönemde, İslamileştirilmiş sinema üzerine yapılan tartışmaların ve ulemanın tutumunun incelenmesi önemlidir. Bu dönemde, genel olarak ulema sinemayı reddetme eğilimine girdi. Bazıları, sinemaya gitmenin günah işlemekle eş değer olduğunu savundu. Bu tutum, toplumda sinemaya karşı olumsuz bir algının oluşmasına neden oldu (Tapper, 2007, ss. 8). İranlı din adamı Navab Safavi, sinema salonlarında erkek ve kadının yan yana oturmasını sakıncalı bulmuş ve sinema salonlarında mescit bulundurulmasının zorunlu hâle getirilmesi gerektiğini savunmuştur. Ona göre, filmlerin İslam kültürünü yansıtmaması ve dinî değerlere uygun olması büyük önem taşımaktadır. Diğer bazı ulemalar ise sinemanın Batı kültürünü yaydığı gerekçesiyle ortadan kaldırılmasını savunmuştur (Teksoy, 2009, ss. 753). İslam Cumhuriyeti’nin kurumsallaşmasıyla birlikte ulemanın tutumu da değişmeye başladı. Bu değişimin ana nedenlerinden biri, sinemanın İslami olmayan unsurlarının sansür ve devlet müdahalesiyle azaltılmasıydı. Ulemanın tutumunda olumlu yönde gerçekleşen bu değişim, sansürün kurumsallaşmasına ve yayılmasına da yol açtı.

İslamileştirilmiş sinemanın oluşumunda Hozeye Honeri gibi kurumların rolü büyüktür. Bu tür kurumlar, İslam Cumhuriyeti’nin ideolojisine uygun filmlerin üretilmesini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Özellikle Hozeye Honeri’nin katkılarıyla, İran sineması İslam Cumhuriyeti’nin ideolojik temeline dayalı bir sinema anlayışına dönüşmüştür. Bu süreç, devletin ideolojisi ve dinî normlar

doğrultusunda filmlerin öne çıkmasını sağlamış ve toplumsal mesajların sinemada belirgin bir şekilde işlenmesine yardımcı olmuştur. İslam kültürü ile İran sineması arasındaki etkileşim karmaşıktır ve İran sinemasını sadece bir eğlence aracı olmanın ötesinde İslam'ın evrensel değerlerini taşıyan ve kültürünü yansıtan bir ifade biçimi hâline getirmiştir.

2.2. Kadın, Aile ve Toplum: Yeni Temsiller

Kadın ve aile temsilleri, devrim sonrası İran sinemasında dramatik bir dönüşüm geçirmiştir. Bu bölüm, kadınların ve aile yapısının sinemada nasıl temsil edildiğini ve bu temsillerin toplumsal cinsiyet rollerine nasıl yansıdığını analiz edecektir. Devrim sonrası dönemde, kadınların rolü ve aile yapısının sinematik temsilde İslami değerler belirgin bir şekilde ön plana çıkmıştır. Kadın ve aile temsillerindeki bu dönüşümlerin, toplumsal değerler üzerindeki uzun vadeli etkileri tartışılacaktır.

İran sinemasının tarihsel gelişiminde kadınların temsili ve rolleri önemli bir konu olmuştur. Devrim öncesi ve sonrasındaki siyasi değişimler, kadınların yaşamlarını etkileyerek sinema üzerinde de belirleyici bir rol oynamıştır. Özellikle Kacar döneminde, dinî gelenekçilerin kadınların film çekimlerine katılmasını eleştirmesi ve kadın temsillerinin sınırlı olması dikkat çekicidir (Naficy, 2011, ss. 136). İran sinemasının erken dönemlerinde, “Film Farsi” adı verilen filmlerde kadınlar genellikle eril bakış açısı altında ele alınmış ve cinsel arzuları teşvik etmek amacıyla kullanılmıştır. Bu dönemde, kadın bedeni örtülü bir şekilde sunulmuş ancak cinsel çağrışımların belirsiz bir şekilde işlenmesiyle erkek seyircinin ilgisi çekilmiştir. Bu süreç, geleneksel kültür değerlerinin sinemada yeniden üretilmesine yol açmıştır (Aytekin, 2019, ss. 37).

İran sinemasında kadınların temsili, devrim öncesi ve sonrası dönemlerinde önemli bir değişim geçirmiştir. Öncelikle, devrim öncesi dönemde kadın karakterler belirli kalıplar içinde resmedilmiş ve genellikle ev hanımı veya dansçı gibi belirli rollerde görülmüştür (Hasan Por ve Yazd Khasti, 2016, ss. 34). Bu dönemde, kadınların sinemadaki rolleri sınırlı kalmış ve genellikle modern dünyada yaşayan veya aldatılmış köylü genç kızları gibi karakterler üzerinden işlenmiştir. Ancak devrim sonrası dönemde kadınların sinemadaki rolleri ve temsiliyeti önemli değişikliklere uğramıştır. Aytekin'in belirttiği gibi kadınlar belli şartlar altında tekrar sinemaya eklenmiş olsa da devam eden eril bakış açısı kadın temsillerinin sorununu sürdürmüştür (Aytekin, 2020, ss. 488). Bu dönemde, kadınların önemli rollerde yer aldığı senaryoların sayısı ve kalite olarak azaldığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, İran sinemasının kadın temsili,

kadınların toplumdaki rollerinin ve değerlerinin yansıtılmasında önemli bir gösterge olarak ele alınabilir.

Devrim öncesi İran sinemasında kadın karakterleri, genellikle geleneksel rollerde resmedilmiş ve sıklıkla trajik sonlarla karşılaşmıştır. Bu dönemde kadınlar, genellikle erkek egemenliği altında ikinci planda yer alırken sınırlı özgürlüklere ve karar alma yetisine sahip olmuşlardır. İran sineması, bu dönemde kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil kalıplar içinde sıkıştığı bir dönemi yansıtarak cinsiyet eşitsizliğini eleştirmiştir. Devrim öncesi İran sinemasında kadın imgesi, genellikle belirli kalıplar içinde tekrarlanan klişe rollerle sınırlı kalmıştır. Bu dönemde kadın karakterleri, dans eden, gözü yaşlı masum, cilve yapan veya şarkıcı gibi belirgin özelliklere sahip klişeler üzerinden işlenmiştir. Ancak bu karakterler genellikle öykünün gelişimine etkisiz bir şekilde dâhil olmuş ve hikâyenin akışında önemsiz bir rol oynamışlardır. Bu durum; kadın karakterlerin sıklıkla sadece dekoratif unsurlar olarak kullanıldığı, özgün bir karakter gelişimi sunulmadığı bir anlatı tarzını yansıtmaktadır.

İran'daki İslam Devrimi sonrasında kadın temsili sinemada karmaşıklaştı. Yeni kurallar, kadın oyuncuların temsilini sınırladı ve belirli davranış standartları getirdi (Teksoy, 2009, ss. 753). Bu dönemde kadınların toplumsal rolü, geleneksel değerlerle şekillendirilmiş ve belirli kurallarla tanımlanmıştır (Aytekin, 2019, ss. 55). Devrim sonrası dönemde kadınlar sinemada neredeyse görmezden gelinmiş ve sıkı sansür kuralları, kadın temsillerini sınırlamıştır (Kanat, 2007, ss. 159). Bu süreç, kadınların ikinci planda kalmasına ve gerçek yaşamdaki rollerinin yansıtılmamasına yol açmıştır.

İran sinemasında kadınların temsili, toplumsal değerlerin etkisi altında şekillenen politikalarla sınırlanmıştır. İran İslam Devrimi sonrası, kadın karakterlerin filmlerde yer alması yasaklanmış ve belirsizlik ortamı nedeniyle bazı yönetmenler kadınları işlemekten kaçınmıştır (Sadr, 2006, ss. 279). Ancak 1987'de Humeyni'nin yayımladığı fetva, kadınların sinemada daha fazla yer almasına olanak tanımıştır. Bu dönemde kadınlar, bağımsız filmlerde kendi hikâyelerini anlatma fırsatı bulmuş ancak sınırlamalar devam etmiştir. 1989'dan sonra kısıtlamalar azalsa da siyasi ve dinî faktörler kadın temsiliyi etkilemeye devam etmiştir (Kanat, 2007, ss. 158-160). Bu süreç, kadınların sinemada güçlenme ve çeşitlenme sürecini başlatmış ancak eşitlik için hâlâ mücadele etmeleri gerektiğini göstermiştir.

İran sinemasında kadın imgesi, toplumsal değişimler ve siyasi dinamiklerin etkisiyle evrim geçirmiştir. Kadın karakterlerin rolleri, geleneksel normlardan uzaklaşarak kendi kişisel duygularına ve düşüncelerine dayalı olarak şekillenmiştir (Kulayi ve Behbahani, 2011, ss. 25). Ancak devrim sonrası dönemde kadınların sinemadaki temsili, belirli sınırlamalara tabi olmuştur. Özellikle kadın karakterlerin şeytani ve modaya uygun olarak tasvir edilmesi, toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki çatışmayı yansıtmaktadır (Hasan Por ve Yazd Khasti, 2016, ss. 36). İran’da, kadınların sinemadaki pozisyonları, toplumsal beklentiler ve değerlerle sıkı bir şekilde ilişkilendirilmiştir. Bu durum, kadınların gerçekliklerini tam olarak yansıtamamalarına neden olmuştur. Devrim sonrası kadınlar, sinemada örtünme ve davranışlarıyla belirlenen sınırlamalara maruz kalmış bu da sinemasal temsillerinde önemli bir hasara yol açmıştır.

İran sinemasında kadın temsili, tarihsel ve toplumsal değişimlerle şekillenmiştir. İran İslam Devrimi’nin ardından kadınların sinemadaki rolleri ve temsili, farklı dönemlerde çeşitli evrelerden geçmiştir. Günümüzde İran sineması, kadınların toplumsal ve bireysel deneyimlerini çeşitli bakış açılarıyla ele alarak kadın temsiline daha fazla odaklanmaktadır. Bu değişimler, kadınların toplumdaki konumları ve hakları üzerinde etkili olmuştur. Devrim öncesi ve sonrasında İran’daki kadınların sinemada artan rolü, toplumsal değişimin ve kadınların genel potansiyellerinin bir yansımasıdır.

SONUÇ

Bu makalenin bulgularına analitik bir yaklaşımla daha derinlemesine bakıldığında, İslamileştirme sürecinin İran sinemasına etkilerinin yalnızca yüzeydeki politik ve kültürel değişimlerle sınırlı kalmadığı, daha geniş bir sosyo-politik bağlama oturtulması gerektiği görülmektedir. İlk olarak sinemada gerçekleştirilen İslamileştirme politikalarının İran İslam Cumhuriyeti’nin ulus-devlet inşa sürecinde bir araç olarak kullanıldığı ve bu sürecin, sinemayı ideolojik bir alan olarak kurgulama girişimi olduğu vurgulanmalıdır. Bu durum, sinemanın sadece eğlence veya sanatsal üretim alanı olmanın ötesine geçerek devletin toplumsal kontrol mekanizmalarının bir parçası hâline gelmesini sağlamıştır. Bu bağlamda, sinemanın işlevi yalnızca bir anlatı sunmaktan ibaret kalmayıp aynı zamanda toplumsal normları ve değerleri pekiştiren bir yapı olarak ortaya çıkmıştır.

İran sinemasındaki İslamileştirme süreci, devletin dinî ideolojiyi toplumsal yaşamın tüm alanlarına nüfuz ettirme çabasıyla paralel bir gelişim göstermiştir.

Bu bağlamda sansür ve yasal düzenlemeler, İslami değerlere uygun olmayan içeriklerin sinema yoluyla yayılmasını engellemeye yönelik bir kontrol mekanizması olarak kullanılmıştır. Ancak bu mekanizmaların sadece baskıcı bir işlev görmekle kalmadığı, aynı zamanda İslamileştirme sürecine aktif olarak katkı sunan yeni bir sinematik dilin gelişimine zemin hazırladığı da gözlemlenmektedir. Devletin belirlediği çerçevede, sinemada ahlaki ve dinî temaların ön plana çıkması, yeni estetik formların ve anlatı stratejilerinin doğmasına yol açmış; bu da İran sinemasının hem biçim hem de içerik açısından belirgin bir dönüşüm geçirmesine neden olmuştur. Bu durum, sinemanın ideolojik mesajları taşıırken aynı zamanda toplumsal dönüşümün bir aracı hâline gelmesini sağlamıştır.

Bu analiz, aynı zamanda İran sinemasının uluslararası düzeydeki algısının değişimiyle de ilgilidir. İslamileştirme politikaları; İran sinemasının uluslararası seyirciler nezdinde egzotik, spiritüel ve “ötekileştirilmiş” bir sinema olarak algılanmasına yol açmıştır. Uluslararası film festivallerinde ödüller kazanan birçok İran filmi, İslamileştirme sürecinin ürünleri olmasına rağmen Batı sinema eleştirmenleri tarafından “direniş sineması” ya da “ahlaki bir sinema” olarak tanımlanmış ve bu ikili algı, İran sinemasının küresel düzeydeki konumunu daha da karmaşık hâle getirmiştir. Buradan hareketle, İslamileştirme sürecinin yalnızca iç politik bir mesele olmadığı aynı zamanda İran’ın dış politik imajı üzerinde de doğrudan etkileri olduğu sonucuna varılabilir. Bu süreç, uluslararası ilişkilerde bir pazarlama stratejisi olarak kullanılırken aynı zamanda Batı ile olan ilişkilerin dinamiklerini de etkilemiştir.

Sonuç olarak bu makalenin bulguları, İslamileştirme sürecinin İran sinemasının yalnızca ideolojik bir araç olarak değil aynı zamanda bir ulusal kimlik inşa aracı olarak nasıl işlev gördüğünü göstermektedir. Bu süreç hem sinemanın estetik kodlarını hem de toplumsal algısını yeniden şekillendirmiştir. Aynı zamanda, İran sineması ile devlet arasındaki bu karşılıklı etkileşim, sinemanın toplumsal bir güç olarak nasıl kullanılabileceğine dair önemli bir örnek sunmaktadır. Analiz, İslamileştirme sürecinin çok boyutlu yapısını çözümleyerek İran sinemasının hem uluslararası hem de ulusal sahnede taşıdığı kültürel ve ideolojik anlamların daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu bağlamda İran sinemasının evrimi, yalnızca bir sanat formu olarak değil aynı zamanda bir toplumsal ve siyasi olgu olarak da incelenmelidir. Sinema; ideolojinin, kültürel kimliklerin ve toplumsal değerlerin yeniden üretiminde etkin bir rol oynamış ve bu süreçte izleyicinin düşünce yapısını şekillendiren bir mekanizma hâline gelmiştir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2005). *Şark'ın Şiiri: İran Sineması*. İz Yayıncılık.
- Aytekin, M. (2019). Rahşan Beni-İtimad'ın Perspektifinden Devrim Sonrası İran Sinemasındaki Kadınların Tasviri Üzerine Bir İnceleme. *Medya ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(1), Article 1.
- Aytekin, M. (2020). Behram Beyzayi Sinemasında Kadın: “Başu, Küçük Yabancı” Örneği. *SineFilozofi*, 5(9), Article 9.
- Devictor, A. (2007). Klasik Araçlar, Özgün Hedefler: İran İslâm Cumhuriyeti’nde Sinema ve Kamu Politikası. İçinde R. Tapper (Ed.), & K. Sarısözen (Çev.), *Yeni İran Sineması Siyaset, Temsil ve Kimlik* (ss. 82-96). Kapı Yayınları.
- Hagigi, M. (2007). Film in Postrevolutionary Iran: An Inquiry into the Political and Aesthetic Characteristics of ‘The Devotional. *Iranian Studies*, 40(1), 135-153.
- Hasan Por, A., & Yazd Khasti, B. (2016). Sorunlu Kadınlık; İran Sinemasında Cinsiyet Gösterme ve Kadın Ahlakı Kalıpları İnşa Etme. *Motaleate Farhang-Ertebatat*, 32(16), Article 16.
- Kanat, F. (2007). *İran Sinemasında Kadın; Kadın Temsili ve Kadın Yönetmenler* (Birinci). Dipnot Yayınları.
- Kırel, S. (2006). Küresel Seyircilik, Hollywood Ve “Öteki” Sinemalar Bağlamında İran Filmlerinin Konumlandırılması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 4, Article 4.
- Kulayi, E., & Behbahani, S. (2011). İslam Devrimi’nden Sonra Kadın ve Kültürel Gelişim (Sinema Alanına Vurgu Yaparak). *Resaneh*, 6(1), Article 1.
- Laleh, A. (2015). *Modern İran sinemasında İran edebiyatının izleri*. Dört Mevsim.
- Muhammadi, C., & Biçaranlu, A. (2013). Devrim Sonrası Sinemada Değerlerin, Kimliklerin ve Yaşam Tarzlarının Dönüşümünün Anlatı Analizi. *Fasl Nameye Tahgigate Farhangiye İran*, 3(6), Article 6.
- Naficy, H. (2011). *A social history of iranian cinema: Volume 1: The Artisanal Era, 1897–1941* (C. 1). Duke University Press.

- Naficy, H. (2012). *A social history of iranian cinema: Volume 4: The Globalizing Era, 1984–2010* (C. 4). Duke University Press.
- Nifisi, H. (2007). İran’da Film Kültürünün İslâmileştirilmesi: Hatemi Sonrasının Güncel Verileri. İçinde R. Tapper (Ed.), & K. Sarısözen (Çev.), *Yeni İran Sineması Siyaset, Temsil ve Kimlik* (ss. 32-81). Kapı Yayınları.
- Özkan, H. (2020). İran’da Devrim Sonrası Sinema: İbrahim Hatemikiya Filmlerinde Devrim Düşüncesi, Cephe Ve “Hüviyet” İnşası. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi*, 3(1), Article 1.
- Sadr, H. R. (2006). *Iranian Cinema A Political History*. I.B.Tauris & Co. Ltd.
- Soytok, S. (2022). İran’da Siyasi İslamın Sinemaya Etkisi. *Uluslararası sosyal bilimler ve sanat araştırmaları dergisi*, 1(1), 114-127.
- Tapper, R. (2007). *Yeni İran sineması: Siyaset, temsil ve kimlik* (K. Sarısözen, Çev.). Kapı Yayınları.
- Teksoy, R. (2009). *Rekin Teksoy’un Sinema Tarihi—2* (3.). Oğlak Yayınları.
- Uğur, U. (2017). İran Yeni Dalga Sineması Ve Majid Majidi’nin “Cennetin Çocukları” Filmi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(2), Article 2.